

טיול לחוץ לארץ "כשר למהדרין"?

הרב אלישע אבינר

"נוסעים לחו"ל? רק בטיול מהדרין, טיול מסורת, כשר והווי דתי" - ציטטות אלה ואחרות, הלקוחות מפרסומות שמופיעות בעיתונות היומית ובעלוני המופצים בבתי הכנסת בשבת מזמינות את הציבור היושב בציון להשתתף בטיול "למהדרין" בחו"ל.

אכן התארגנות נכונה יכולה לפתוח בפני הציבור הדתי אפיקים רבים שהיו נעולים בפניו עד כה. בעבר מרבית הטיולים המאורגנים לחו"ל, היו כרוכים בחילולי שבת ובשהיה בבתי מלון ובמסעדות בהם הגישו נבילות וטריפות. תחילה נתבשרנו על טיולים בהווי מסורתי וכעת על טיולים "למהדרין". טיולים לחו"ל "למהדרין". האומנם! יתכן שבית המלון שבו תתאכסן הקבוצה הינו תחת פיקוחה של הרבנות המקומית, יתכן שהטיול אינו כרוך בחילול שבת, אך האם הטיול לחו"ל הינו כשר למהדרין?

חז"ל הורו לנו בתוספתא (ע"ז פ"ה), שאסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל אלא אם כן תנאי החיים בארץ הינם קשים ביותר ("אם חזק הרעב בא"י, עד שנעשו חיטים שווה דינר בשני דינרים"). בגמרא (עבודה זרה יג א) נתוסף היתר יציאה לחו"ל למטרות נישואין ולימוד תורה.

נחלקו חכמי ישראל - רב אחאי גאון ובעלי התוספות - האם ההיתר נצטמצם לשתי מצוות אלו או כולל את כל המצוות כולן. אבל אין חולק בדבר שהיציאה לחו"ל לא הותרה למטרה שאינה מוגדרת כמצווה.

יש הסברים שהאיסור מתייחס אך ורק למי שיורד מן הארץ על מנת להשתקע בחו"ל, אבל טיול - אין בו שמץ של איסור. אולם, רבותינו הראשונים לימדו שהאיסור מתייחס גם ליציאה זמנית. נציין כאן שלושה מקורות עקריים:

א. במסכת כתובות (קיא, א) מסופר על אדם אחד ששאל האם מותר לו לצאת לחו"ל כדי לייבם את אשת אחיו שיצא מן הארץ ונשא אשה בחו"ל ומת שם. השיב לו רבי חנינא: "אחיך נשא כותית (= כינוי גנאי

ליהודיה בת חו"ל) ומת, ברוך המקום שהרגו! אתה תרד אחריו?! משתמע מכאן שמצוות יבום אינה מתירה את היציאה לחו"ל. בעלי התוספות (מסכת ע"ז, י"ג) מקשים: הרי למדנו, שלמטרת נישואין, מותרת היא היציאה לחו"ל. תוסי משיבים: רק יציאה זמנית ("דעתו לחזור") הותרה למטרת נישואין, אבל יבם זה תכנן לייבם את אשת אחיו ולהשתקע בחו"ל.

למדנו שרק יציאה זמנית הותרה למטרת מצווה. מכאן, שיציאה למטרה שאינה מצווה, לא הותרה גם אם היא זמנית.

ב. הרמב"ם גילה את דעתו בנידון כהלי מלכים (פ"ה הל' ט'): "אסור לצאת מארץ-ישראל לחו"ל לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה ויחזור לארץ, וכיוצא הוא לסחורה. אבל, לשכון בחו"ל- אסור אלא-אם-כן חזק שם הרעבי". הרמב"ם מבחין בין הגירה (= "לשכון בחו"ל") ליציאה זמנית (= "אסור לצאת")

הגירה לחו"ל- מותרת רק במקרה של רעב קשה בא"י. יציאה זמנית - מותרת רק לצורך מצווה או לצורך סחורה. ברורה היא דעתו של הרמב"ם שטיול לחו"ל איננו מותר.

ג. במשנה מועד קטן (י"ג ע"א) נאמר שמי שחזר מהפלגה ("ממדינת היס") בחול- המועד, מותר לו להתגלח בחול המועד (מפני שלא היתה לו אפשרות להתגלח תוך כדי הפלגה) מוסיפה הגמרא שאם יציאתו היתה "שלא ברשות" - אסור. מהי יציאה "שלא ברשות"? מפרשת הגמרא: "לשוט" (=טיול, כדברי רש"י: "לשוט בעולם ולראותו"). אך מדוע טיול מוגדר כיציאה "שלא ברשות", וכי אסור לטייל? פירש הרא"ש בשם הראב"ד, שמדובר ביושב ארץ ישראל שיצא לטייל בחו"ל (בספר האשכול מודגש, שאם טייל בארץ ישראל עצמה, וחזר לביתו בחול המועד - מותר לו להתגלח!).

בזאת למדנו שרבים מרבותינו הראשונים סבורים שאין מקום להתיר טיול

לחוי"ל. אחריהם, באה שורה ארוכה של פוסקים שאימצו את גישתם, ובראשם: ר' יוסף קארו (בכס"מ הלי מלכים), ר' ישראל משקלוב (מראשי תלמידי הגר"א, התגורר בצפת, בספרו פאת השולחן סעיף סי' אי' ס"ק י"ט). וכן הורה הראשון לציון הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א (יחווה דעת, ח"ה).

בשנים האחרונות נוסף לטיולים מאורגנים אלה מתפתחת תופעת התרמילאות לחוי"ל. צעירים וצעירות דתיים יוצאים לטיול של מספר חודשים לחוי"ל במזרח הרחוק ובארצות דרום אמריקה. בטיולים אלה יש פגיעה קשה באורח החיים הדתי של המטייל. אין בהם אוירה של קדושה, מתערער בסיס האמונה ונשחק המוסר היהודי.

היציאה הבהולה של מאות אלפי ישראלים לחוי"ל בחודשי הקיץ וטיולי התרמילאות הממושכים אומרים דרשני. הם מעידים על כרסום בזיקתנו הפנימית לארץ ישראל.

הירושלמי (מועד קטן פ"ג הלכה א') מכנה אדם שירד מן הארץ כמי ש"הניח חיק אימו וחייב חיק נוכריה". תפארתנו לא תהיה בארגון טיולי "למהדרין" וטיולי תרמילאות לחוי"ל, אלא בחיזוקה של תיירות הפנים! "קום והתהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה".